

Házkúti, Eat Art, cukor macskaszőrrel és sós hering

„...O DEAR IT WAS A SILLY ROLE
RUSSIAN SPY FROM THE SKY...”

G. Davidow – J-M. Salaun: *ADIEU*

A SPIONS akkor a Serguei Pravda kódnevet használó frontembere útlevelének titokzatos eltűnését az áldozat saját szavait idézve ismerttettem a néhai Varsói Paktum első punk rock együttesének történetét kibontó rock'n'roll memoárom előző fejezetében.² A SPIONS számára fatálisnak bizonyult esemény megtörté-
tének nem voltam szemtanúja. Amikor a Marais-negyed penészillatú antikváriu-
maiban töltött órák után, hónom alatt a kabbalista Sabbatai Zevi (Shabbetai Tzvi,
1626–1676)³ szefárd csodarabbi életét és munkásságát ismertető könyvritkasá-
gokkal késő este visszaérkeztem az éppen vidéken tartózkodó első párizsi szállás-
adónk, Monsieur Brodier színházrendező és felesége Rue des Archives-i lakásába, a
frontembert frenetikus kutatás közben találtam. Néhány szóval tájékoztatott út-
levelével eltűnéséről és gyanújáról, miszerint azt valószínűleg az általa következetesen
„fucking intellectual”-nek⁴ nevezett házigazdánk lopta el, hogy így leplezze felesége
meggyilkolását és őt, rákenve a bűntényt, börtönbe juttassa. Bár nem gondoltam,
hogy Monsieur Brodier lopta el az útlevelet, sem azt, hogy meggyilkolta a feleségét,
részt vettem a kutatásban, hiszen a fontos dokumentumnak elő kellett kerülnie.
Módszeres alaposítással átvizsgáltuk az egész lakást. Ekkor vált mindmáig tartó
habitusommá vendéglátóim otthonának szisztematikus átkutatása. Négy konti-
nens kilenc országának több tucatnyi jószívű polgára látott vendégül a Párizsba
érkezésünk óta eltelt 35 év alatt. Mindegyikük lakásának alaprajzát lerajzoltam és
összes zugát átvizsgáltam, sok érdekes és értékes titokra bukkanva kutakodás köz-
ben. Így történt ez Monsieur Brodier és felesége életterének egész éjszakát igénybe
vevő átkutatása során is. Miután sikerült kinyitnunk az íróasztal összes fiókját,
köztük az ügyesen álcázott, antik szexuális játékszereket és házigazdánk erotikus
rajzokkal illusztrált naplóját tartalmazó titkos fiókot, átlapoztuk Monsieur Brodier
összes dossziéját és könyvét, kiderült, hogy a színházrendező dolgozószobája

1 „...Ó drágám, bolondos szerep volt / Orosz kém az égből...” (Demo-felvétel, 1981, Paris – NL
nyersfordítása) http://www.youtube.com/watch?v=H4CPv8jfaUs&feature=mfu_in_order&list=UL

2 Balkon, 2013/6 – Najmányi László: *SPIONS*, 35. fejezet – *Ömenek, a felvilágosodás Szentháromsága, és az eltűnt útlevél rejtélye*

3 Sabbatai Zeviről a *SPIONS* eposz előző fejezetének 8. lábjegyzetében írtam

4 „Kibaszott értelmiségi” – a frontember gyorsan akuttá nemesedett értelmiség-ellenessége
nagyjából Konrád György és Szelényi Iván szociológusok *Az értelmiség útja az osztályhatalomhoz* című
könyvének megírása idején, 1974 körül kristályosodott ki. Ahogy a nagy politikai vihart kavart, Párizsba
érkezésünk évében Nyugaton publikált (Az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem kiadása, 1978)
tanulmánykötet szerzői arra a következtetésre jutottak, hogy a munkások és parasztek államának
titulált bolsevik diktatúra valódi hatalom-birtoklója a privilegizált értelmiségi kaszt, a SPIONS
frontembere is ezt a gyáva, kiváltságos, mélységesen etikátlan, a tömegek tudatának manipulációjára
szövetkezett réteget tette felelőssé a világban kialakult gusztustalan állapotokért. Értelmiség-undora
annyiban volt radikálisabb a neves szerzőpárosénál, hogy ő azok legfőbb, vallásos áhitattal tisztelt
munkaeszközét, a paksi születésű Ignatius Trebitsch Lincoln (1879–1943) nemzetközi szélhámos,
misztikus és kém által az 1920-as évek elején kifejlesztett szociológia tudományát boszorkányságnak,
művelőit boszorkánymestereknek minősítette. Nem véletlen, hogy míg a világhírű szociológusokat a
kurzusváltás után elhalmozták pénzzel, pozíciókkal és kitüntetésekkel, az új szisztemában politikai és
gazdasági hatalomukat megtartó értelmiségi barátaik, a SPIONS náluk sokkal lelkiismeretesebb,
alaposabb, az emberiség szellemi evolúciójának felgyorsítása szempontjából jóval fontosabb
kutatómunkát végző frontembere továbbra is a nemzetek alatti undergroundba száműzött, lenézett,
megvetett, szegény ördög maradt. A szociológia tudományát angol örökbefogadója, Lord Benjamin
Seebohm Rowntree csokoládégyáros megbízásából kifejlesztő Trebitsch Lincoln rejtélyes történetét a
mindmáig kiadatlan *TREBITSCH* című könyvemben mutatom be:
<http://Indrawingso2.webs.com/trebitsch.htm>

az életbenmaradásért, a tűzhalált, a nyájasság
mögé rejtett szétdőrsölési vágyat, az elmú-
lás és az újjászületés technológiáját pontról
pontra, hogy itt lehessen ma.”¹²

Színésznek is tartja magát, persze, de nem
olyannak, mint az emberi, hanem gyönyörű, föl-
döntüli és az életem túlról származó jelenségnek.
És mindenki mást is, aki ezt a magasztos gon-
dolatot képest felfogni. Az emberek nagy része
persze nem képes felfogni, mégis azt hiszi, érti.
Értem, vagy csak azt hiszem? Nem kell vála-
szolnom rá, nem kötelez, pusztán azért, hogy
megismerem, hogy ezt gondolja, hogy a saját
logikai rendszerén belül vitába szálljak vele.
Egyszerre ellenszenves, viszolyogtató, és örült
módon rajongásra sarkall. Aki csak távolról
ismerte, az is részesülni akart abból a kegyből,
amiről azt állította, csak a kiválasztottak jussa,
és ő egy közülük, de persze nem, nem büszke rá,
sőt igen nehéz.

Mindent összevetve végtelenül szerencsés hely-
zet ez a szélsőséges ambivalencia, hiszen az
azonosulás olyan sok elfogadhatatlan szükség-
szerűséggel jár(na) együtt, hogy remélhetőleg
senki sem vállalja. Így megszületik a Kádár-kor
értelmezéséhez szükséges, nehezen fenntart-
ható távolságtartás. Amint túl közel mennék,
felvillan a figyelmeztetés: te is olyan nagyszerű
vagy, mint a meg nem értett állatok, beálltal
közénk – és rögtön hátrébb lépek, hogy világo-
san lássak.

Erre a tiszta, nosztalgia nélküli, állandó rémület-
tel való figyelemre tanít – a háttérben mindig
ott van, ami miatt semmiképpen nem akarhatok
én is ilyet. Az egész korszak minden „szépségé-
nek” mélyén ugyanez a sötét veszély lappang,
sok esetben teljesen elrejtve, míg itt állandó,
figyelmet követelő tény.

Életrajz

1948. január 6-án született Budapesten. Anyja Károlyi
Ilona, apja Cserne Tibor.

1951. február 7-én született öccse, Cserne István.

1954-től általános iskolás, két éven keresztül
Budapesten, majd Bakonyoszlópon nevelőotthonban,
majd megint Budapesten, nevelőotthonban van.

1962-től Budapesten a Képző- és Iparművészeti
Szakközépiskola tanulója.

Nem itt érettségizik.

Sikertelen felvételi a Képzőművészeti Egyetemre.

Ofszet-retusór szakiskola.

1982 körül modellként dolgozik a Képzőművészeti
Egyetemen.

1977-ben megszületik lánya, Cserne Kata.

„Biztos újjászülettek, mert 35 év börtönytől kezdve
mennyezés kicsit sok” – Cserne László saját jegyzete
halála előtt – ez alapján: 1983-ban halt meg. Szilágyi
Lenke találta meg a holttestét.

12 Cserne László: *Cím nélkül: 'Tisztelt hölgyeim és uraim!'*

könyvespolcának középső szekciója egy rejtett kallantú meg húzása után ajtóként elcsúszk, s mögötte egyiptomi motívumokkal díszített falú, ablaktalan, apró helyiség rejtőzik. Zseblámpáink fényében megpillantottuk a falon függő, csúcsával lefelé fordított ötágú csillagot, benne kos-koponyát. A szemüregben vöröses fekete üveggolyók csillantak fel. A sátánista szimbólum alatt, a fekete gránitból csiszolt oszlopokra helyezett fekete koporsóból kialakított oltár két szélén ezüst gyertyatartókban fekete gyertyák. Az oltár közepén a Thelema Apátság alapítója, a Hatalmas Fenevad, 666, a Frater Perdurabo néven is ismert Aleister Crowley (1875–1947) néhány kötete,⁵ valamint az amerikai Sátánista Egyházat (*Church of Satan*) 1966. április 30-án (*Walpurgisnacht*) megalapító Anton Szandor LaVey (1930–1997) művei⁶ és más, régebbi, az okkult tudományokkal foglalkozó könyvek és folyóiratok.⁷ A gondosan elrendezett könyvhalmok tetején, ezüst tálkákban levágott körömdarabok és hajtincsek voltak. A könyvek előtt tibeti koponya-kehely, benne sötét anyagmaradvány, valószínűleg megszáradt vér. Jókora, széles, egyenes pengéjű középkori kard is függött az oltár felett, markolatán a templomos lovagok jelképe. Az oltár jobb oldalán, a falba vert, láthatóan kézzel kovácsolt, otromba vaszögön fekete szíjából font korbács és rozsdás, láncra függesztett bilincspár, bal oldalán, ugyancsak kovácsoltvas kampón fekete, kámzsás köpeny és szegecselt, a száj magasságában cipzárral ellátott bőrárc lógott. Sem hullát, sem útlevelet nem találtunk a kegyhelyen.

A házkutatást a reggeli órákban fejeztük be. Az útlevél nem került elő. Gondosan eltüntettük vizsgálódásunk nyomait, aztán megreggeliztünk a konyhában. Bár nem találtunk bizonyítékot, a frontember továbbra is házizagdánkat gyanúsította a lopással. „Gonosz és nagyon ravasz ember, az életemre tör”, mondta. Megegyeztünk, hogy minél előbb el kellene költöznünk a sötét titkokat rejtő lakásból. Csodálkozásomra az akkor már a Serguei Pravda kódnevet használó rock'n'roll kém nem lett rosszkedű az útlevele eltűnése miatt, sőt, mint mondta, megkönnyebbült. Az igazolványait mindig hamis dokumentumoknak gondolta, amelyeknek semmi közük valódi identitásához. „A láthatatlan megbízom, nevezhetjük akár sorsnak is, azért vette el az útlevelemet, mert nincs többé szükségem rá”, ismételte. „Így sikerült megszabadulnom a múltamtól. Nem tartozom többé sehová. Ismét az lehetek, akinek születtem: szabad, független kém vagyok, aki annak dolgozik, aki megfizeti. A történetem csak most kezdődik” – mondta. Aztán a sátánizmusról beszélgettünk, amit a frontember az intézményesült kereszténység primitív pandantjának, misszióknak számára teljességgel érdektelen szellemi zsákutcának minősített. Hasonlóan lesújtó kritikával illette a teozófiát, kabbalát, a spiritualizmus, a gnózis minden formáját, és különösen rossz véleménye volt Madame Blavatsky személyéről és terjedelmes munkásságáról. „Ezek az áltudományok, ostoba vallási filozófálgatások csak arra jók, hogy összezavarják a rock'n'roller fejét”, mondta. Elítélő véleménye ellenére, szakítva a pártfegyelemmel, a következő években megszereztem a Monsieur Brodier titkos kápolnájának oltárán látott könyvek legtöbbjét.

Hála Marcel Duchamp következetes logikai szigorának és az amerikai pop art ragyogó, sokak által irigyen figyelt példájának, a modernizmus evolúciójának egyik konklúziójaként a művészet Franciaországban ehetté vált a hippikorszak

5 *Clouds without Water* (1909, Illinois, USA, Yogi Publication Society); *Collected Works of Aleister Crowley 1905–1907* (1974, New York, Gordon Press); *Crowley on Christ* (1974, London, England, The C.W. Daniel Co.Ltd.); *Diary of a Drug Fiend* (1970, York Beach, ME, USA, S. Weiser); *The Heart of the Master* (1973, Montreal, Canada, 93 Publishing); *The Magical Record of the Beast 666: The Diaries of Aleister Crowley, 1914–1920* (1972, London, England, Duckworth); *Moonchild* (1972, London, England, Sphere); *The Qabalah of Aleister Crowley: Three Texts* (1973, New York, Samuel Weiser); *The Stratagem and other Stories* (1929, London, England, Mandrake Press); *Tannhäuser: A Story of All Time* (1974, New York, Gordon Press); *The Tao Teh King: A New Translation (Equinox III:8)* (1976, Kings Beach, CA, USA, Thelema Publications)

6 *The Satanic Bible* (1969, USA, Avon); *The Compleat Witch* (1971, USA, Dodd, Mead and Company); *The Satanic Rituals* (1972, USA, Avon)

7 A rózsakeresztesek először 1616-ban, Strasbourgan kiadott alapkönyve, a *Chymische Hochzeit Christiani Rosencreutz anno 1459*, a reneszánsz idején élt hermetikus filozófus, Marsilio Ficino és a keresztény kabbalista Pico della Mirandola néhány értekezésének faksimile kiadása (a kiadók nevét elmulasztottam feljegyezni); Madame Blavatsky *Isis Unveiled* (1877) és *The Secret Doctrine, the Synthesis of Science, Religion and Philosophy* (1888) című munkái; Wilhelm Hübbe-Schleiden 1886–1895 között publikált *Die Sphinx* című magazinjának, és Rudolf Steiner 1904–1908 között kiadott *Lucifer-Gnosis* című folyóiratának néhány eredeti példánya.

NAJMÁNYI LÁSZLÓ
Házkuti 01. – Hommage à Monsieur Brodier, 2013
digitális kollázs

fahéj- és hónalj-illatú hajnalán. 1960. október 27-én Yves Klein párizsi lakásában Pierre Restany, Yves Klein, Arman, Martial Raysse, Francois Dufrêne, Raymond Hains, Jacques de la Villeglé, Daniel Spoerri, Jean Tinguely és az ultralétristák aláírásukkal látták el a Pierre Restany kritikus által megfogalmazott, kék színű papírra fehér zsírkréttával írt *Nouveau Réalisme Manifesto*-t (az új realizmus kiáltványt), „Az új realizmus fundamentális deklarációját”. Elutasítva az absztrakt művészetet lirizáló blöffjét, a nagyjából 10 évig kollaboráló új realisták – akikhez 1961-ben csatlakozott César, Mimmo Rotella, Niki de Saint Phalle, Gérard Deschamps és némi hívős távolságtartással (ő nem írta alá a kiáltványt, de részt vett a csoport kiállításain) Christo is – „a valóság új érzékelését” hirdették. Az élet és a művészet mesterségesen megvont határainak eltörlésével kísérleteztek, de alaptól kudarcra voltak ítélve, mert kísérleteiket a művészet kontextusában, művészeti galériákban, műalkotásokat teremtve végezték, és mert a világot, a realitást, más dimenzióitól önkényesen megfosztva képnek látták, amelyből – úgy vélték – kisajátíthatnak, és műalkotásaikba illeszthetnek részleteket. Pierre Restany, a kiáltvány megfogalmazója „a városi, ipari és hirdetési realitás” költői újrahasznosításáról írt, amely megfogalmazás az élet és művészet határainak megsemmisítése szempontjából fából vaskarika. Hatalmas szellemi energiákat bevetve, heves vitatkozások árán csupán kvázi-új esztétikai minőséget teremtettek, a bűvös határ felszámolatlan maradt. Az absztrakt művészet giccsé nyilvánításával párhuzamosan, nem értve az amerikai pop művészek humorát, az általuk a kispolgáriság, illetve sztálinista szocialista realizmus megnyilvánulásának tartott figurativitás csapdáját is el akarták kerülni. Az elődök által feltalált kollázs ellenében kifejlesztették a *décollage* technikát, amely különösen plakátok egymásra ragasztásában és a felső rétegek „művészi” (véletlenszerűen kialakuló, esetleges – röviden: kódosított közlés) vizualitást eredményező részleges letépésében nyilvánult meg. Vadonatújként meghirdetett

NAJMÁNYI LÁSZLÓ
Házkúti 02. – Hommage à Monsieur Brodier, 2013, digitális kollázs

metódusaik, az *étrécissements* (képen belüliség) és az *excavations* (előbányászás) voltaképpen a tudatos cselekvést kikapcsolásával, a megváltó erejűnek képzelt tudatalatti szabadon engedésével operáló, régi szürrealista módszerek. A kor kommunisztikus szellemének megfelelően a *nouveaux réalistes* csoport tagjai deklarálták, hogy a „kollektív szingularitás” jegyében, különbözőségeik ellenére, illetve éppen különbözőségeik okán jöttek össze. Kezdetben névtelenül rendezték közös kiállításait, de gyorsan érvényesülni kezdett a frenetikus letagadott egyéni becsvágy. Bár az irányzat az amerikai pop art által ihletve született, voltaképpen közelebb állt a dadához, mint az amerikai pop művészek a konzumerizmust egyszerre elítélő és felhasználó, éteri pimaszságához. Az 1930-ban, Romániában született, a náci elől családjá egy részével (kikeresztelkedett apját 1941-ben megölték) Svájcba költözött Daniel Spoerri (születésekor kapott nevén Daniel Isaac Feinstein) képzőművész és író az új realista kiáltvány szignálói közé tartozott. A leginkább a „snare-pictures” (csapdaképek) – az *assemblage*, vagy *object art* kategóriába sorolt, falra függesztett asztal- vagy falapokra rögzített tárgycsoportok, például étkezések tárgyainak hagyott maradéka, evőeszközök, poharak kompozíciói – révén ismert művész pályáját Olga Preobrazsenszka tanítványaként, balettáncosként kezdte, 1954-ben lett a berni Állami Opera szólótáncosa. Később számos avantgarde színdarab – köztük Ionesco *Kopasz énekesnő (La Cantatrice Chauve)*, és Picasso *A farkánál megragadott vágy (Le désir attrapé par la queue)* című színpadi játéka – rendezőjeként vált nemzetközileg ismertté. Ebben az időben ismerkedett meg számos művészszel (Jean Tinguely, Marcel Duchamp, Man Ray és mások), és a későbbi Fluxus mozgalomhoz tartozó alkotókkal (Robert Filliou, Dieter Roth, Emmett Williams és mások). Az 1960-as években maga is csatlakozott az erősen dadaista irányultságú, a spontaneitást és a humort preferáló Fluxus művelőjéhez. Sokak szerint Spoerri 1962-ben Párizsban publikált *Topographie Anecdote du Hasard (A véletlen anekdotikus topográfia)* című könyve a Fluxus egyik alapművének tekinthető. Képzőművészi pályájának kezdete óta Spoerri művészetének fő témái az étel és az étkezés. Nem csak a csapdaképeiben jelentek meg ezek a tárgykörök, hanem más kontextusokban is. 1961-ben „Figyelem: Műalkotás” bélyegzővel ellátott ételkonzerveket árult egy koppenhágai galériában – direkt kapcsolat Andy Warhol előbb szitanyomott, majd szignált Campbell leveskonzervjeivel. 1963-ban éttermet nyitott a párizsi Galerie J-ben, ahol pincéreként művészeket alkalmazott. 1967-ben Restaurant Spoerri néven indított éttermet Düsseldorfban, amelynek emeletén 1970-ben nyitotta meg az Eat-Art galériát. Ugyanebben az időben adta ki a Symi görög szigeten írt, később *Mythology & Meatballs (Mitológia & Hús-gombócok)* címmel újrapiublikált naplóját, amely tartalmazta azoknak az ételeknek a receptjeit, amelyeket a szigeten evett. Az étel-fixációjáról és étkezésmániájáról hírhedt Párizsban érthetően nagy tisztelet övezte személyét és kulináris munkásságát. A Monsieur Brodier lakásában, a SPIONS frontembere eltűnt útlevél felkutatása

érdekében végzett sikertelen házkutatást követő délutánon, a Marais negyed egyik kávéházában Alain Daré színészbarátom mutatott be bennünket a magát Daniel Spoerri rajongó követőjének valló, színes tollakból komponált ruhájában és fejdíszében egzotikus madárnak tűnő Dorothee Selz szobrász- és festőművész-nőnek. Sok párizsi nő szeretett abban az időben madárnak vagy macskának tűnni. Különös módon a város férfialkossága nem érezte szükségét, hogy állatnak maszkírozza magát, pedig szívesen láttam volna kutyák, róák, sakálók, gyíkok, krokodilok vagy patkányok képében flangálni bizonyos helyi szellemóriásokat. Miután a rock'n'roll csatamezején kémkedő szovjet titkosügynökként mutatkoztunk be, Dorothee Selz kedvesen érdeklődött egzisztenciális helyzetünk iránt. Megtudva, hogy lakást keresünk, felajánlotta, hogy egyikünk beköltözhet műterem-lakásába. Mivel a SPIONS frontembere már elfogadta a Kékszakállú szerepében vidéki turnéra induló Alain Daré nagylelkű ajánlatát a színész Rue du Temple-i lakásának ingyenes használatára távollétének ideje alatt, másnap délután én költöztem össze a művésznővel. A vidékről hazaérkező Monsieur Brodier láthatóan megkönnyebbült, amikor vendégszeretetét megköszönve elbúcsúztunk tőle és feleségétől. Végre egyedül maradhatott démonjaival. Utolsó gesztusként ebédre látott vendégül mindkettőnket kedvenc kifőzdéjében. Ahogy francia ismerőseink legtöbbször, a hosszúra nyúlt étkezés közben ő is csak az elfogyasztott ételekről volt hajlandó beszélni, de azokról nagyon sokat. Megtudtuk, hogy a vadász módra elkészített nyulat milyen különleges fűszerekkel ízesítik ebben a kifőzdében, milyen adalékok hiánya miatt pocsek minőségű ugyanaz az étel a szomszédos, jóval drágább étteremben. Milyen praktikák bevetésével készítette el az édesapja által elejtett mezei nyulakat édesanyja, nagymama és nagynénje. Miért képtelen saját felesége tisztességes nyúl-fogást előállítani. Aztán a felszolgált édességek és sajtok minden apró kulináris részletre kiterjedő elemzése következett. A végtelennek tűnő, élénk arcmimikával és széles kézmozdulatokkal kísért értekezést hallgatva semmire sem vágytam jobban, mint egy kiadós, lehetőleg hetekig tartó böjt, amelynek során száraz kenyéren és vízen kívül semmi mást nem engedek betelepülni szervezetembe. A SPIONS frontemberére pillantva láttam az arcán, hogy ő is hasonló megváltásra áhítozik. Belphegor, fekete macskabarátunk a kifőzde előtt várt. Elkísért a Monsieur Brodier Rue des Archives-i lakása előtt parkoló Zsigulimig. Megvárta, amíg bepakolom a SPIONS frontemberének holmiját, két szakadt bőröndömet és a Marais negyed antikváriumaiban vásárolt régi könyveket, aztán hörgésszerű nyávogással búcsúzott, majd elfutott. Legközelebb hetek

múlva, a Père Lachaise temetőben, Jacques Carrié festőművész sírjánál találkoztam vele, egy esős, baljós délutánon. Először a frontembert szállítottam Alain Daré barátunk Rue du Temple-i lakásához, ahol a következő hónapokat töltötte, aztán elindultam Dorothée Selz Párizs egyik külső kerületében lévő műteremlakása felé⁸.

Hosszan bolyongtam, többször eltévedtem az elhagyatott, komor, szürke ipari negyedben bolyongva. Órákig tartott, mire megtaláltam a roskatag épületet, amelynek alagsorában tollas meghívóm fészkel. Egyetlen, mocskos üvegű ablakkal gyéren megvilágított, valaha iparos műhelyként szolgáló, kb. 50-60 m² nagyságú, rendkívül zsúfolt helyiség. Dorothée vacsorával várt – már akkor gyanút foghattam volna. Mézédés gyümölcsleves, tejszínhabos cukorfőzelék mézben pácolt marcipánkockákkal, krémes sütemények, italként juharsziruppal dúsított vaníliaturmix. Gyorsan cukormérgezés kezdett kerülni. Semmire sem vágytam jobban, mint a francia étkezéseket kötelezően záró sajtokra, de nem jöttek sajtok, helyettük habcsókok kerültek az asztalra, amelyen az étkezés során háziasszonyom macskái is falatoztak, beleettek, belenyaltak mindenbe. Folyamatosan próbáltam kipiszkálni a tányéromból, poharamból és számból a macskaszórt, amely nyilvánvalóan nem zavarta a művésznőt. Soha nem tudtam meg, hogy hány macskával lakott együtt Dorothée, mert számuk állandóan változott, a környék összes kóbor cicáját befogadta. Néha több tucatnyian aludtak, kergetőztek, kutakodtak a lakásban, máskor csak párat láttam közülük. Az egyik hosszú fal mentén Dorothée Selz művei sorakoztak. Cukorból készített szobrokat, ételfestékekkel színezett figurákat, épületmaketteket, miniatűr tájakat. Vastagon lepte őket a rájuk ragadt macskaszőr, mint ahogy a hálólhelyemül kijelölt koszos díványt és a rajta heverő, hímezéssel díszített, kopott, kifényesedett, rendkívül ragacsos bársonypárnát is. Az első, álmatlanul töltött éjszaka során többször fulladás-rohamot kaptam a torkomba és orromba került macskaszőrtől. Másnap este Dorothée elcsábított, így a következő éjszakákat az ő hálólhelyeül szolgáló, ugyancsak ragacsos

⁸ A műteremlakás címe, Párizsban írt naplóm néhány kiszakított lapjával együtt, különös módon eltűnt 1982 telén, a kanadai Toronto Hare Khrisna templomának pincéjében, ahol akkor laktam. Nagy valószínűséggel Vishnakharma, a kolostor apátja szakította ki a lapokat, akik korábban rajtakaptam, ahogy a bőröndömben kutakodott. Könnyen lehet, hogy rendőrségi ügynöknek gondolt – kiköltözésem után néhány héttel olvastam a Toronto Starban, hogy a rendőrség (Royal Mounted Police) megrohmozta a templomot, amelyben nagy mennyiségű fegyvert, köztük géppuskákat és aknavetőket találtak, az apátot és közeli munkatársait letartóztatták. Azt persze nem értem, hogy a szent apát miért gondolta rendőr-ügynöki voltom bizonyítékának a párizsi tartózkodásom néhány eseményének leírását tartalmazó napló-oldalakat, amelyeken, emlékezetem szerint sem a „kém”, sem az „ügynök” szó nem szerepelt.

NAJMÁNYI LÁSZLÓ
Cukor és macskaszőr túladagolás 01. – Hommage à Dorothée Selz, 2013, digitális kollázs

és macskaszőr-rétegekkel borított galéria-ágyán töltöttem, általában 3-4, néha több macska és émelítően édes ízű háziasszonyom társaságában. Dorothée folyamatosan igyekezett a kedvemben járni. Ha látta, hogy a konyhaasztalnál ülve írok vagy rajzolok, hangtalanul mögém lopakodott és cukorkát csúsztatott a számba.

A következő hetekben csak akkor ettem sós ételt, ha vásároltam magamnak egy szendvicset a környék valamelyik lepukkant kocsmájában. Erre egyre ritkábban volt lehetőségem, mert gyorsan fogyott a pénzem, s ami maradt, azt kénytelen voltam benzinre költeni. „Zsigulimat egy szárított, orosz módra újságpapírba csomagolt sós heringért!”, fohászokodtam sokszor. Kívánságom csaknem teljesült: egy délután az engem mindvégig orosz kémnek gondoló Dorothée hosszú, ősz szakállú, bozontos szemöldökű, széttaposott, barna bőrcizmát, koszos, buggyos, valaha zöld posztónadrágot és derekánál bőrvével összefogott, meghatározhatatlan színű, hímezett, mocskos, lyukas, idegen anyagokkal foltozott *rubáskát*, orosz parasztinget viselő bácsival érkezett haza. „Ő Szemjon”, mutatta be az öregembert. „Andrej Vlagyimirovics Romanov orosz nagyherceg lovászaként az orosz forradalom után, 1919-ben érkezett Párizsba. Gazdájának 1956-ban bekövetkezett halála óta családom viseli gondját, mert nagynéném, Laetitia Selz az Orosz Cári Balett

NAJMÁNYI LÁSZLÓ
Borisz és Szemjon, 2013, digitális kollázs

Hálózat(i)-zene – egy zenei paradigma körvonalai a Music in the Global Village konferenciasorozat tükrében

egykori primabalerinája, Matyilda Felikszoyna Kseszinszkaja, a nagyherceg felesége párizsi tánciskolájában tanult balettozni, és a táncosnó rámhagyta a cári konyha régi sütemény- és kompótreceptjeit. Gondoltam, szeretnél néha anyanyelveden beszélgetni, ezért hoztalak össze benneteket.” Az ősz muzsik mélyen meghajolva, orosz nyelven üdvözölt, majd átölelt és háromszor megcsókolta az arcomat. Átható dohány-, izzadság- és vodkaszaga volt, erős, vastag szőrszálakból képződött szakállja és dús szemöldöke csiklandozott. Leültünk az asztalhoz. Az öreg nadrágja hatalmas zsebéből vodkásüveget, inge alól régi, orosz nyelvű újságba csomagolt szárított sós heringeket vett elő. Vizespohárnyi vodkát töltött mindhármunknak, a maga adagját egy hajtásra kiitta, majd fogatlan szájából hosszú monológ indult, oroszul. Nemcsak azért nem értettem szavait, mert valami régi nyelvjárásban beszélt és nem volt foga, hanem azért sem, mert szinte mindent elfelejtettem, amit iskolai tanulmányaim során a kötelező orosz nyelvórákon tanultam. Amikor Szemjon monológja végére ért, hályogos, véraláfutásos szeméit rámszegezte és várta a választ. Az orosz nyelvből egyedül Tatjana levelének néhány sora jutott eszembe, Puskin *Anyegin*jéből: „Já kvám písu csivó zse bólje, sto já magu jissó szkazaty, potyem já znāju vásem vólje, sto já prezrényem nakazaty...”. Az öregnek ez is elég volt. Felugrott székéről, hozzám tántorgott és csaknem megfojtott ölelésével, könnyes, nyálás csókjaival. Aztán visszahuppant az asztalhoz, kezembe nyomott egy sós heringet, teletöltötte poharainkat, és míg Dorothée a konyhai csapnál fulladozott a vodkától, mélabús orosz népdalokat kezdett énekelni el-elfúló, rekedtes hangján. Amikor már teljesen elázott, Dorothée felségítette a padlóról, derekát átölelve, segítségemmel felkapaszkodott vele az utcára vezető vaslépcsőn és hazavittük. Ettől kezdve Szemjon hetente többször is meglátogatott Dorothée műtermében. Ha a háziasszony nem volt otthon, a kétségbeesetten vágyott sós heringje ellenére nem engedtem be. Ilyenkor a műterem ajtajához vezető lépcsőn rúgott be, s amikor sikerült neki, legurult és az ajtó elé fekve aludt, amíg a hazaérkező háziasszony fel nem támogatta a lépcsőn, hogy elvigye közeli odújába.

Egy ízben Dorothée néhány napra elutazott. Éjszaka hazaérve macskaszőrös kockacukrokból kirakott, a fridzsiderhez vezető nyilat pillantottam meg a padlón. A hűtőszekrényben óriási, sokszínű, szívecskével díszített habostortát találtam. A szívecskében cizellált betűkkel megformált felirat: „Dorothée – Boris”. Abban az időben a Boris Popoff kódnevet használtam. A torta felét a SPIONS frontemberének adtam – mindmáig rajong az édességeikért –, a másik felén háziasszonyom megérkezéséig a macskákkal osztottam.

A *Co-Me-Di-A*¹ (Cooperation and Mediation in Digital Arts, 2007-2010) programot Európa vezető zenei, akusztikai és médiatechnológiai kutatóintézményei hívták életre (koordinátora ANDREW GERZSO, IRCAM)² az Európai Oktatási, Audiovizuális és Kulturális Végrehajtó Ügynökség (EACEA) támogatásával azzal a céllal, hogy a jelen megváltozott mediális viszonyainak megfelelően a hálózatok (az internet) zenei gyakorlatban és oktatásban betöltött szerepét és jövőbeni lehetőségeit vizsgálják, összehangolt forgatókönyveket valósítsanak meg és közös platformokat szervezzenek. A *Zene a világhaluban* konferenciasorozat³ (létrehívói SZIGETVÁRI ANDREA⁴ és GEORG HAJDU⁵) nyújtotta az egyik ilyen platformot: ahol újra és újra feltették a programot elindító kérdéseket, összegződtek az addig szerzett tapasztalatok, az elért eredmények, illetve további célkitűzések. Az *MGV* utolsó, pécsi rendezvénye volt egyben a *Co-Me-Di-A* záróeseménye is. A konferenciákkal egy időben megrendezett, tematikusan kapcsolódó nyilvános workshopok és koncertek (*Making New Waves* fesztivál)⁶ kiváló gyakorlati terepet kínáltak a visszacsatolásra és további kérdésfeltevésre, az úgynevezett *hálózat(i)-zene* koherens képét rajzolva meg. Az iménti megnevezésben egyszerre kívántam megjeleníteni mindazt, amit az angol nyelvhasználat többféleképpen kezel: a *network music* és a *networked music* (vagy a *network audio performance*, a *network(ed) music(al) performance*, a *network music concert* illetve a – mediális hangsúly nélküli – *network performance*) legtöbbször ugyanarra vonatkoznak, azonban fontos volna a különbséget is hangsúlyozni közöttük.⁷ A továbbiakban a konferenciák anyagának felhasználásával, illetve a kapcsolódó szakirodalom részleges bevonásával fogom röviden körüljárni e fogalmakat.

„All Music is networked.” (Jason Freeman)

JASON FREEMAN állítása⁸ – miszerint „minden zene hálózati (zene)” – arra utal, hogy bármely zenei előadás kontextusa valamilyen – az előadók között létrejövő – hálózatként gondolandó el. Ilyen értelemben egy szimfonikus zenekar „kliens-szerver típusú hálózatnak [tekinthető], ahol a karmester vizuális információval 'szolgál' a zenész 'kliens' számára”, ugyanakkor egy többtagú, rögtönző dzsessz együttes – ahol a dirigens hiányában az előadók egyenrangúan

1 <http://www.comedia.eu.org/wordpress/>

2 <http://quod.lib.umich.edu/cgi/p/pod/dod-idx?c=icmc;idno=bbp2372.2008.175>

3 <http://globalvillagemusic.net/> Helyszínek: Budapest / 2007 Műcsarnok, 2009 Trafó; Pécs / 2010 PTE MK MAMI; támogatók: Bipolar, EACEA, NKA.

4 http://www.hcmf.hu/index_hcmf_hu.html

5 <http://www.georghajdu.de/>

6 <http://www.makingnewwaves.hu/>

7 Eredetileg a „Network Music Performance” terminus használatát John Lazzaro kezdeményezte a Berkeley Egyetemen 2001-ben, amelyet azóta főként a „távolsági zenei interakció az interneten” leírására használnak. (Carót, 2007)

8 Az 1. *Hálózati Zenei Workshop* nyitóelőadásán hangzott el a *Nemzetközi Komputerezenei Konferencia* (ICMC) keretében 2005-ben. A szerző oldala: <http://www.jasonfreeman.net/>